

Presenting the Model of Social Security of the Islamic Republic of Iran Based on the Discourse of Imam Khamenei

Ali Sobhani Far ¹

Abstract

Social security as one of the requirements of human society has always been warned as one of the concerns of the Supreme Leader in the form of measures, menus, etc. on various occasions, which with scientific consideration and explanation in these orders, models, models and strategies Social security is formulated and extracted which can, in addition to stability, stability and institutionalization of social security in society, help to manage and neutralize the social threats of the enemy; Therefore, the main issue of the research is the lack of a social security model consistent with the Supreme Leader's intellectual system. What is the social security model consistent with the Supreme Leader's intellectual system? This is an applied and developmental research that has been done with the foundation data method; In this method, His Holiness Leh's discourse has not been studied in full; Rather, the researcher has entered the discussion entry by counting 110 related keywords, with the help of experts; In the process of conducting the research, the researcher has prepared and distributed questionnaires entitled "Theoretical Sensitivity" from 20 experts in this field in a purposeful manner to the saturation stage. The model of Mr. Khanfir et al. Has been used to compile the model. The main findings of this research in the form of results and consequences of the model are: social justice, psychological security, moral security, sense of comfort, social order and social security.

Keywords: Security, Social Security, Pattern, Pattern of Social Security.

54

Vol. 15
Spring 2022

Research Paper

Received:
20 July 2021
Accepted:
24 January 2022
P.P: 173-195

DOR: 20.1001.1.25381857.1401.15.54.7.2

1. Ph.D. in Strategic Defense Science, National Defense University, Tehran, Iran

Dralisobhanifar@gmail.com

ارائه الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

علی سبحانی فر^۱

چکیده

امنیت اجتماعی به‌عنوان یکی از الزامات جامعه بشری، همیشه به‌عنوان یکی از دغدغه‌های مقام معظم رهبری در قالب تدابیر، منویات و ... در مناسبت‌های مختلف گوشزد گردیده است که با غور و تبیین علمی در این فرمایشات، مدل‌ها، الگوها و راهبردهای مختلف امنیت اجتماعی تدوین و استخراج می‌گردد که می‌تواند علاوه بر ثبات، پایداری و نهادینه‌نمودن امنیت اجتماعی در جامعه، به مدیریت و خنثی‌سازی تهدیدات اجتماعی دشمن کمک شایانی نماید؛ بنابراین مسأله اصلی تحقیق، فقدان الگوی امنیت اجتماعی منطبق با منظومه فکری مقام معظم رهبری و سؤال اصلی این است که الگوی امنیت اجتماعی منطبق با منظومه فکری مقام معظم رهبری کدام است؟

این پژوهش کاربردی و توسعه‌ای است که با روش داده‌بنیاد انجام شده است. در این روش گفتمان معظم‌له به‌صورت تمام‌شمار مورد بررسی قرار نگرفته است؛ بلکه محقق مداخل و ورود به بحث را با احصای ۱۱۰ کلید واژه مرتبط، با کمک صاحب‌نظران قرار داده است. در فرآیند انجام تحقیق محقق با تهیه و توزیع پرسش‌نامه‌هایی تحت عنوان «حساسیت نظری» از ۲۰ نفر از صاحب‌نظران این حوزه به‌صورت هدفمند تا مرحله اشیاع، نظرخواهی کرده است. برای تدوین الگو، از مدل آقای خنفر و همکاران استفاده شده است. یافته‌های اصلی این تحقیق در قالب نتایج و پیامدهای الگو عبارتند از: عدالت اجتماعی، امنیت روانی، امنیت اخلاقی، احساس آسایش، نظم امنیت اجتماعی.

کلیدواژه‌ها: امنیت؛ امنیت اجتماعی؛ الگو؛ الگوی امنیت اجتماعی.

DOR: 20.1001.1.25381857.1401.15.54.7.2

۱. دکتری تخصصی علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

Dralisobhanifar@gmail.com

مقدمه

امنیت همواره با حیات بشری عجین بوده و در هر دوره‌ای، شرایط و پیچیدگی‌های خاصی داشته است. آنچه مسلم است همه صاحب‌نظران و متولیان قدرت، بر ضرورت و اهمیت و تحقق اهداف آن اذعان دارند و با روش‌ها، رویکردها و ظرفیت‌های مختلف سعی در تأمین و برقراری آن دارند. بی‌شک بین تهدید و امنیت همیشه ارتباط دوسویه، تنگاتنگ و پیچیده‌ای وجود داشته است.

مقام معظم رهبری در طول زعامت خود به مقتضای شرایط و زمان، در ابعاد گوناگون امنیت به‌ویژه امنیت اجتماعی و چگونگی تأمین و تحقق آن، تدابیر و رهنمودهایی داشته‌اند. معظم‌له در این خصوص نظرات و آرای صائبی را بیان نموده‌اند که تاکنون مدون و به صورت یکپارچه ارائه نشده است.

واقعیت این است که جمهوری اسلامی ایران در حوزه امنیت اجتماعی^۱ و ... منابع بسیار غنی دارد که چنانچه در قالب مدل‌ها^۲، الگوها^۳، راهبردها^۴ و ... استخراج و تدوین گردد و متناسب با آن‌ها، ساختارها و سازمان‌های جامع و نوین طراحی گردد، به‌خوبی می‌تواند در حوزه امنیت اجتماعی علاوه بر خنثی‌سازی و کم‌اثر نمودن تهدیدات، در رویکرد تهاجمی اثرگذاری بر دشمن و ضریب مصونیت‌بخشی و موفقیت نظام اسلامی را، در برابر تهدیدات فزونی بخشد. مقام معظم رهبری در این خصوص می‌فرمایند: «امروز دشمنان، امنیت اجتماعی و مدنی ما را هدف قرار داده‌اند؛ این چیزی است که به‌طور واضح و جلو چشم، همه می‌بینند و مشاهده می‌کنند» (بیانات، ۱۳۸۲).

آنچه مسلم است جمهوری اسلامی ایران متناسب با رویکردها، روش‌ها، ابزار و ... دشمن در حوزه‌های مختلف امنیت و امنیت اجتماعی، تجربیات کمتری داشته و از آموزه‌های دینی و گفت‌وگوهای امامین انقلاب در راستای تدوین الگوها و ساختارهای مناسب و کارآمد استفاده کامل به عمل نیاورده است؛ لذا الگوها و مدل‌های متناسب امنیت اجتماعی شکل نگرفته است و رویکردهای

1. social security
2. models
3. patterns
4. strategies

فعلی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ناامنی‌های اجتماعی دشمن، نتوانسته به‌طور همه‌جانبه کارآمدی خود را در این خصوص نمایان سازد، بنابراین در مواجهه عملی با دشمنان در موضع تدافعی قرار گرفته و خسارت‌های جبران‌ناپذیری دیده است.

با عنایت به توصیف‌های ارائه‌شده، محقق بر آن است که بتواند با تدوین الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی برگفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که تجلی و پوشش‌دهنده همه آموزه‌های دینی به مفهوم امروزی است، ضمن مقابله با تهدیدات اجتماعی دشمن، اقدامی هرچند ناچیز در راستای رفع دغدغه‌های مقام معظم رهبری که مکرر گوشزد می‌دارند، برداشته باشد. الگوی امنیت اجتماعی هرچند می‌تواند رویکردهای تدافعی، پیش‌دستانه، بازدارنده و تهاجمی داشته باشد؛ ولی محقق در این تحقیق قصد پرداختن به رویکردها را ندارد و این موضوع خود می‌تواند مبنای تحقیقات دیگری قرار گیرد.

با نگاهی دیگر، به‌صورت خلاصه، مسأله تحقیق، فقدان الگوی امنیت اجتماعی منطبق با منظومه^۱ فکری مقام معظم رهبری است؛ لذا سؤال اصلی که محقق در پی یافتن پاسخ به آن می‌باشد، این است که الگوی امنیت اجتماعی منطبق با منظومه فکری مقام معظم رهبری چگونه الگویی است؟

تحقیق موردنظر از زوایای مختلف، اهمیت و ضرورت خاصی دارد که ازجمله مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱. ایجاد بستر مناسب برای تولید ادبیات بومی اسلامی مبتنی بر مقوله امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران؛
۲. ایجاد زمینه مناسب برای عملیاتی نمودن^۲ الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران؛
۳. ایجاد فضای مناسب برای عملیاتی نمودن مطالبات رهبر معظم انقلاب اسلامی در زمینه تولید ادبیات راهبردی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران؛
۴. تبیین و تئوریزه کردن آرا و اندیشه‌های حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در عرصه امنیت اجتماعی؛

1. system
2. operation

۵. مغفول واقع شدن نظرات امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در موضوع امنیت اجتماعی و
 ۶. اطلاع‌رسانی نادرست و ناقص در انعکاس اندیشه امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و عدم پرداختن به موضوع امنیت اجتماعی از منظر معظم‌له.

سازمان‌دهی مقاله

محقق در مقدمه و بیان مسأله به تشریح موضوع، دغدغه‌ها، هدف و سؤال تحقیق پرداخته است و در مبانی نظری، علاوه بر ذکر تعدادی از پیشینه‌ها در قسمت پیشینه‌شناسی، به افتراق و نوآوری آن‌ها اشاره نموده و در مفهوم‌شناسی پس از تعریف کلیدواژه‌ها، به تعریف عملیاتی امنیت اجتماعی رسیده است و پس از ذکر برخی از منویات مقام معظم رهبری در بعد امنیت اجتماعی، به مدل مفهومی رسیده که براساس این مدل و روش تحقیق (داده‌بنیاد)، به تجزیه و تحلیل داده‌ها براساس گام‌های تعریف شده به الگوی نهایی رسیده و در پایان، پس از نتیجه‌گیری به ارائه پیشنهادات و راه‌کارها پرداخته است.

مبانی نظری

پیشینه‌شناسی^۱: محققین در راستای گردآوری داده‌ها بیش از ۲۵ رساله، مطالعات گروهی، مقالات علمی و ... را مطالعه کردند که به برخی از مهم‌ترین آن‌ها در قالب جدول زیر اشاره می‌نماید:

جدول ۱. پیشینه‌ها

ردیف	عنوان	مشخصات	سؤال	روش تحقیق	نتایج
۱	واکاوی امنیت اجتماعی	جمال شفیعی، ۱۳۸۵، امنیت عمومی	امنیت اجتماعی درج ۱. ایران در قالب چه چارچوب و اصولی می‌باشد؟	روش کیفی (تحلیل محتوا، توصیفی - تحلیلی)	امنیت اجتماعی در قانون اساسی در قالب اصولی هم‌چون حقوق ملت‌ها، اقوام و اقلیت‌ها مورد توجه قرار گرفته، در سند چشم‌انداز بیست‌ساله نیز در قالب حفظ هویت اسلامی و ایرانی توسعه‌یافته است.

1. Background

ردیف	عنوان	مشخصات	سؤال	روش تحقیق	نتایج
۲	امنیت؛ مطالعه موردی جمهوری اسلامی ایران	اصغر افتخاری، ۱۳۸۸، مطالعات امنیت اجتماعی	جایگاه دولت در ایجاد و تقویت امنیت داخلی چیست؟	روش ترکیبی با فن گفتمان استنباطی اجتهادی	با تحلیل و بررسی گفتمان سیاسی شیعه، قانون اساسی ج.ا.ا. و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، می‌توان سه گزاره زیر را استنباط نمود که ساختار اجتماعی امنیت داخلی را در ج.ا.ا. شکل می‌دهند: گزاره اول، در گفتمان سیاسی شیعه، امنیت داخلی کالایی اجتماعی ارزیابی می‌شود؛ گزاره دوم، در جامعه ایرانی، امنیت داخلی بدون داشتن قدرت سلبی (بازدارنده) محقق نمی‌شود و گزاره سوم، تأسیس و تقویت ضریب امنیتی در جوامع اسلامی، در گرو الگوی «انطباق سازنده» بین جامعه، دین و دولت است.
۳	امنیت اجتماعی از دیدگاه اسلام، امام خمینی و مقام معظم رهبری	محمد منصورنژاد، ۱۳۷۶، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی	امنیت اجتماعی از دیدگاه قرآن، سنت و سیره معصومین، کلام امام خمینی و مقام معظم رهبری چيست؟	توصیفی - تشریحی	اسلام با توجه به دید وسیع خود تمام جنبه‌های امنیت و سطوح آنرا مدظر داشته است و برنامه جامعی برای برقراری آن در جامعه تدوین کرده است تأکید اسلام در مسأله امنیت اجتماعی بر جامع‌بودن و ازبین‌بردن زمینه‌های ناامنی در جامعه است. براساس این تعالیم ارزشمند باید قوانین و دستورات اجرایی و عملی تنظیم و تدوین گردد تا زمینه پیشرفت جامعه در همه حوزه‌ها فراهم گردد.

ردیف	عنوان	مشخصات	سؤال	روش تحقیق	نتایج
۴	بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی	مریم نجیبی ربیعی، ۱۳۸۸، دانشگاه علامه طباطبائی	چه عواملی بر میزان احساس امنیت شهروندان مؤثر است؟	موردی - زمینه ای	محقق تلاش نموده است امنیت اجتماعی شهروندان را با رویکرد کلان مورد پژوهش قرار داده و میزان احساس امنیت شهروندان را از لحاظ جانی، مالی، شغلی و ... اندازه‌گیری نماید. در تحقیق مذکور رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت، اثبات گردیده است.
۵	بررسی عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی (در دو بعد عینی و ذهنی) و ارائه راهبردها در ج.ا.ایران	سیامک ره‌پیک، ۱۳۸۸، دانشگاه عالی دفاع ملی	عوامل مؤثر در شکل‌گیری، حفظ و ارتقای امنیت اجتماعی در ج.ا.ا. کدامند؟	روش کیفی تحلیل گفتمان	عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی ج.ا.ا. در سطح گروه‌های زبانی - مذهبی به ترتیب عبارتند از عامل اقتصادی، عامل فرهنگی/اجتماعی، عامل سیاسی و عامل نظامی؛ یعنی گروه‌های زبانی - مذهبی عمدتاً در سطح کشور خواستار بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی خود می‌باشند و سایر عوامل از جمله فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، انتظامی و نظامی، در اولویت‌های بعدی نیازهای مردم قرار دارند. در مجموع در تحقیق مذکور، ۲۹ هدف راهبردی در کل عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی، مورد توجه گروه مطالعاتی قرار گرفت.

آنچه مسلم است این پژوهش هرچند با عناوین برخی از مباحث پیشینه قرابت دارد؛ ولی در اهداف و سؤالات پژوهش تفاوت‌های وجود دارد. هرچند محققان گذشته تلاش‌های خوب و قابل تقدیری درخصوص تبیین امنیت اجتماعی ج.ا.ایران به عمل آورده‌اند؛ اما این تحقیق تلاش دارد تا با استناد به فرمایشات و مستنبط از دیدگاه‌های مقام معظم رهبری، به‌عنوان سکاندار نظام جمهوری اسلامی، دیدگاه‌های معظم‌له را در بعد امنیت اجتماعی تبیین و در قالب الگویی بومی و اسلامی ارائه نماید و همین امر، اصلی‌ترین جنبه نوآورانه تحقیق حاضر است.

مفهوم‌شناسی

امنیت^۱: واژه امنیت در اسلام برگرفته از ماده امن در لغت به‌معنای «درامان‌بودن» و «مصون‌بودن» از هرگونه تعرض و در «آرامش» و «آسودگی» بودن از هرگونه «تهدید» و «ترس» است (جهان‌بزرگی، ۱۳۹۳: ۳۱).

امنیت، بستر و فضای اساسی و لازم و حیاتی برای همه کارهاست. علم، پیشرفت، تکنولوژی، ثروت و معنویت در سایه امنیت حاصل خواهد شد (بیانات، ۱۳۸۸).

امنیت اجتماعی: «آسایش همگانی امت اسلامی و اطمینان آن‌ها در حفظ ارزش‌های^۲ همگانی امنیت اجتماعی نامیده می‌شود. هر چیزی که این آسایش و اطمینان را تهدید نموده و با آن در معارضه باشد، خلاف امنیت اجتماعی است و تفاوتی ندارد که آن تهدید به‌دلیل کارهای غیرقانونی دولت باشد یا گروهی از مردم یا فردی از افراد مردم» (شریعتمدار جزایری، ۱۳۷۹: ۹).

«مولار»^۳ خاطر نشان می‌سازد که امنیت اجتماعی زمانی مطرح می‌شود که جامعه، تهدیدی در باب مؤلفه‌های هویتی خود احساس کند. در بُعد اجتماعی، عاملان تهدید و جنگ نرم در پی آن هستند تا بر هویت جمعی مردم جامعه، انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، الگوهای رفتاری، دلبستگی ملی، آمادگی برای تغییر اندیشه‌های رایج، شبکه‌های اجتماعی و لایه‌های جمعیت‌ریال تأثیر بگذارند (الیاسی، ۱۳۸۸: ۶).

1. security
2. values
3. molar

«ویور»^۱ امنیت اجتماعی را توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی‌اش تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و محتمل تعریف می‌کند؛ ولی خاطر نشان می‌سازد که اعضای جامعه نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که هویت‌شان را تهدید می‌کند، احساس مسئولیت نکنند و آن‌ها را تنها به دولت واگذارند.

امنیت اجتماعی از نظر «بوزان»^۲ قابلیت حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی با شرایط قابل قبولی از تحول است. «تونیس» در این مورد معتقد است که امنیت اجتماعی، عدم ترس، خطر و هراس در حفظ و نگهداری ویژگی‌های مشترک گروه اجتماعی هم‌چون مذهب، زبان و سبک زندگی است.

بر اساس تعاریف ذکر شده، جمع‌بندی تعاریف امنیت اجتماعی عبارت است از قابلیت حفظ ارزش‌های اساسی یک جامعه در مقابل تهدیدات هویتی توسط حاکمیت و اعضای آن جامعه
الگو: الگو دنباله طبیعی طرح نظری و تجربی مسأله تحقیق است که به صورت عملی نشانه‌ها و خط سیرهایی را که برای اجرای کار مشاهده و تحلیل در نظر گرفته خواهند شد، به یکدیگر مرتبط می‌کنند (ریمون کیوی، ۱۳۸۷: ۱۵۴).

الگویی امنیت اجتماعی ج.ا.ایران مبتنی بر گفت‌وگو مقام معظم رهبری: چارچوب یا مجموعه اقدامات برگرفته از بیانات حکیمانه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که چنانچه توسط سازمان‌های متولی امر به درستی طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و اجرا گردد، علاوه بر از بین بردن زمینه‌های ناامنی اجتماعی در جامعه، زمینه پیشرفت آن جامعه را در همه حوزه‌ها فراهم می‌نماید (تعریف محقق).

برخی از منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص امنیت اجتماعی:

«معنای امنیت اجتماعی این است که مردم در محیط کار و زندگی خود، احساس خوف و تهدید و ناامنی نکنند. این مسأله، خیلی مهم است» (بیانات، ۱۳۷۳).

«امنیت در یک کشور - چه امنیت اجتماعی و مدنی، چه امنیت روانی و اخلاقی - یکی از پایه‌ها و ارکان اصلی پیشرفت و قوام و سربلندی کشور است» (بیانات، ۱۳۹۰).

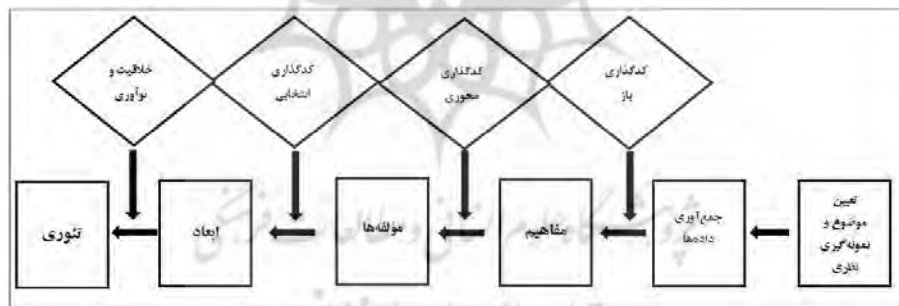
1. Bosan
2. veaver

«امروز دشمنان، امنیت اجتماعی و مدنی ما را هدف قرار داده‌اند؛ این چیزی است که به‌طور واضح و جلوی چشم، همه می‌بینند و مشاهده می‌کنند. دشمنانی که با اساس جمهوری اسلامی مخالفند، امروز بهترین راه اعمال مخالفت خود را در این پیدا کرده‌اند که امنیت کشور را به خطر بیندازند» (بیانات، ۱۳۸۲).

«ما امروز در مسأله امنیت‌مان، در مسأله اقتصادمان، در معیشت‌مان، در فرهنگ‌مان، در مسأله‌ی جوان‌ها، در مسأله‌ی آسیب‌های اجتماعی باید توجه کنیم که نقش این دشمن چیست و در همه مسائل براساس این سیاست‌گذاری کنیم، براساس این قانون‌گذاری کنیم، براساس این اقدام کنیم، براساس این حرف بزنیم. غفلت از دشمن افتخار ندارد؛ بدانیم دشمن هست» (بیانات، ۱۳۹۴).

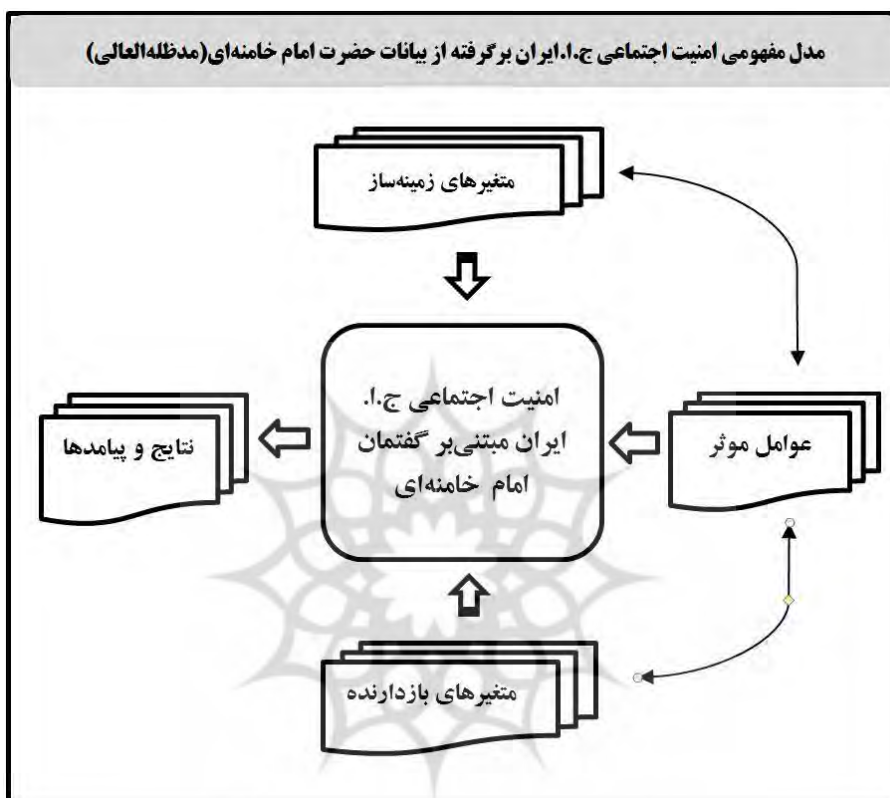
تشریح مدل نظریه داده‌بنیاد برای تحقیقات اسلامی:

محقق در این تحقیق سعی نموده براساس چارچوب نظری مبتنی بر مدل نظریه داده‌بنیاد برای تحقیقات اسلامی آقای خنیفر و همکاران عمل نماید. این مدل شامل چهار شاخه عوامل موثر، متغیرهای زمینه‌ساز، متغیرهای بازدارنده و درنهایت نتایج و پیامدها است که فرآیند آن در شکل زیر ترسیم شده است:

شکل ۱. فرآیند نظریه داده‌بنیاد برای تحقیقات اسلامی (خنیفر، امیری، جندقی، ۱۴:۱۳۹۰)

مدل مفهومی پژوهش

شکل ۲. مدل مفهومی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر گفت‌وگوهای امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

شیوه تجزیه و تحلیل در این پژوهش:

شیوه تجزیه و تحلیل^۱ در این پژوهش استفاده از رویکردهای کیفی است؛ یعنی محقق پس از بررسی اسناد و مدارک به تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده پرداخته، سپس در هر مرحله متناسب با فرآیند روش داده‌بنیاد با خبرگان این موضوع تا زمان رسیدن به اشباع نظری از طریق تهیه

1. analyze

و توزیع پرسش نامه اقدام نموده است که به فرآیند آن در گام‌های تعریف شده در ادامه پرداخته می‌شود:

تعیین واحد تحلیل یا واحد ثبت:

محقق در گام اول واحد تحلیل خود را مشخص نمود؛ واحد تحلیل، شخص یا چیزی است که مورد مطالعه قرار می‌گیرد و در تحلیل محتوا، معمولاً آن را واحد ثبت می‌نامند (هولستی، ۱۳۷۳)؛ لذا بر این مبنا، محقق واحد تحلیل را کلمه در نظر گرفته است و ۱۱۰ کلمه را با مشورت صاحب نظران به عنوان واحد تحلیل قرار داده که در ذیل، برخی از کلیدواژه‌های تأیید شده (تحلیل واحد) در قالب جداول پرداخته می‌شود:

جدول ۲. نمونه کلیدواژه‌های امنیت اجتماعی

ردیف	واحد ثبت	ردیف	واحد ثبت	ردیف	واحد ثبت
۱	امنیت اجتماعی	۵	زندگی اجتماعی	۹	انضباط اجتماعی
۲	نیروی انتظامی	۶	تهدیدات اجتماعی	۱۰	ارتقای امنیت اجتماعی
۳	حجاب	۷	نامنی‌های اجتماعی	۱۱	جمعیت
۴	اعتماد و اطمینان	۸	امید	۱۲	آسیب‌های اجتماعی

اخذ حساسیت نظری^۱ شماره یک:

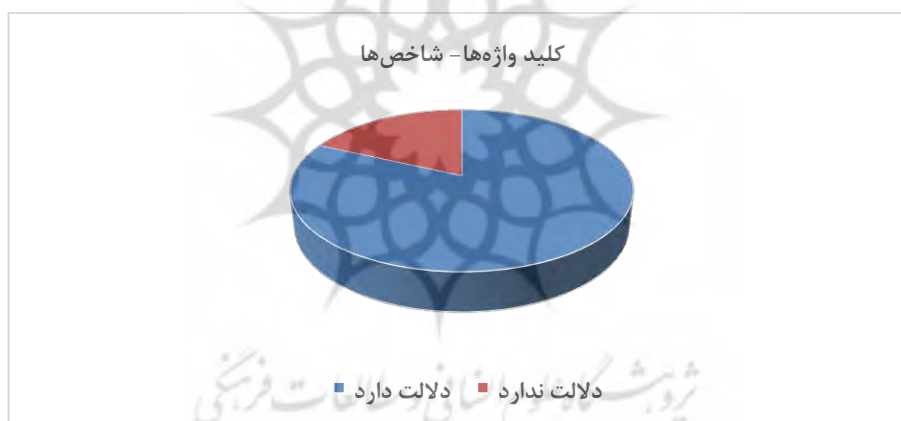
محقق تعداد ۱۱۰ کلیدواژه (واحد تحلیل) را در خصوص امنیت اجتماعی در قالب پرسش نامه (حساسیت نظری شماره ۱) تهیه و بین صاحب نظران امنیتی به‌ویژه متخصصین حوزه امنیت اجتماعی به صورت هدفمند تا زمان اشباع نظری^۲ توزیع نمود که در این مرحله با پنج نفر به اشباع نظری دست یافت. در پرسش نامه شماره یک سؤال شده بود که آیا این کلیدواژه یا شاخص، بر امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران دلالت دارد یا خیر؟ و چنانچه دلالت دارد میزان شدت آن چقدر است؟ نظرات پیشنهادی جناب عالی در این خصوص چیست؟ حساسیت نظری مرحله ۱ در نمونه پرسش نامه زیر آورده شده است. در تجزیه و تحلیل، کلیدواژه‌های با شدت بالا تأیید شدند.

1. Theoretical sensitivity
2. Theoretical saturation

جدول ۳. نمونه پرسش نامه شماره یک؛ حساسیت نظری

ردیف	کلیدواژه	دلالت		شدت				
		دارد	ندارد	خ کم (۱-۱)	کم (۲-۱)	متوسط (۳-۲)	زیاد (۴-۳)	خیلی زیاد (۵-۴)
۱	امنیت اجتماعی	*		-	-	-	۳/۸	-
۳	تهدیدات اجتماعی	*		-	-	-	-	۴/۱

تحلیل: پس از بررسی و حذف و اضافه از تعداد ۱۱۰ کلید واژه مداخل، ۹۰ کلیدواژه با شدت متوسط به بالاتر انتخاب گردید. با نظر نخبگان، ۹۰ کلیدواژه بر موضوع دلالت داشت؛ اما ۲۰ کلیدواژه این طور نبود. میانگین شدت کلیدواژه‌ها براساس نظر نخبگان و صاحب نظران ۴/۲ می باشد که در طیف خیلی زیاد قرار می گیرند.

نمودار ۱. کلیدواژه‌ها - شاخص‌ها

استخراج فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) براساس مداخل موردنظر:

پس از اخذ حساسیت نظری از خبرگان درخصوص شاخص‌ها و واحد تحلیل، ۹۰ کلید واژه یا شاخص تأیید شدند؛ لذا این تعداد کلیدواژه‌ها یا شاخص‌ها به‌عنوان مداخل ورود به گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تعیین شدند؛ پس بنابراین از پرداختن به همه محتوا به‌صورت تمام‌شمار صرف نظر گردید.

تعیین واحد زمینه:

با توجه به واحد تحلیل یا واحد ثبت، محقق می‌بایست واحد زمینه خود را انتخاب نماید. واحد زمینه به بستری که واحد تحلیل در آن قرار دارد اشاره می‌کند. نوریان (۱۳۸۸) در این تحقیق محقق واحد زمینه را پاراگراف قرار داده و تا آخر بر این مبنا عمل نموده است. تعداد واحد زمینه متناسب با واحد تحلیل ۹۰ پاراگراف نیست؛ زیرا محقق در بعضی از پاراگراف‌ها بیش از یک کلمه یا واحد تحلیل استخراج نموده است که در این تحقیق تعداد پاراگراف‌های انتخاب‌شده تعداد ۷۵ پاراگراف می‌باشد.

کد گذاری باز (تعیین شاخص‌ها):

در این مرحله براساس روش مرسوم در نظریه داده‌بنیاد، به هر یک از اجزا عنوان و برجستگی داده می‌شود. این عنوان که اصطلاحاً کد گفته می‌شود، باید گویای محتوای داده باشد به طوری که محقق و خواننده با مشاهده این عنوان و تیترا، تا حدود زیادی به مفهوم جملات پی ببرند (میلز و هوبرمن، ۲۰۰۲:۵۱)؛ لذا بر این مبنا محقق فرمایشان معظم‌له در مجموعه بیانات، قابل دسترسی در سایت www.Khamenei.ir به دو صورت استخراجی و استنباطی^۱ احصاء نمود و از بررسی تمام شمار گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) صرف نظر نمود که در جدول زیر به برخی از آن‌ها پرداخته شده است:

جدول ۴. نمونه کدگذاری باز

کد گذاری باز	تاریخ بیانات	واحد زمینه (پاراگراف)	شاخص
R20	بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و پدافند هوایی ارتش ۱۳۹۴/۱۱/۱۹	ما امروز در مسأله امنیت‌مان، در مسأله اقتصادمان، در معیشت‌مان، در فرهنگ‌مان، در مسأله جوان‌ها، در مسأله آسیب‌های اجتماعی باید توجه کنیم که نقش این دشمن چیست و در همه مسائل براساس این سیاست‌گذاری کنیم، براساس این قانون‌گذاری کنیم، براساس این اقدام کنیم، براساس این حرف بزنیم. غفلت از دشمن افتخار ندارد؛ بدانیم دشمن هست.	آسیب‌های اجتماعی

1. Inference

کد گذاری باز	تاریخ بیانات	واحد زمینه (پاراگراف)	شاخص
R27	بیانات در همایش ده‌ها هزار نفری «خدمت بسیجیان» در ورزشگاه آزادی ۱۳۹۷/۷/۱۲	از قدرت اسلامی و قدرت انقلابی می‌ترسند؛ لذا سعی می‌کنند عناصر قدرت را مخدوش کنند و از بین ببرند. عناصر قدرت ما چیست؟ استقرار و ثبات سیاسی است، امنیت اجتماعی است، وحدت ملی است، پای‌بندی به اصول و مبانی انقلاب است، حرکت پیشرفت رو به توسعه علمی است، توسعه و تعمیق فرهنگ انقلابی و اسلامی است؛ این‌ها عناصر قدرت ما است.	امنیت اجتماعی
R29	بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۹۹/۹/۱۹	مسئله جمعیت یکی از خطراتی است که وقتی انسان درست به عمق آن فکر می‌کند، تن او می‌لرزد، این مسئله جمعیت است.	جمعیت

اخذ حساسیت نظری شماره ۲:

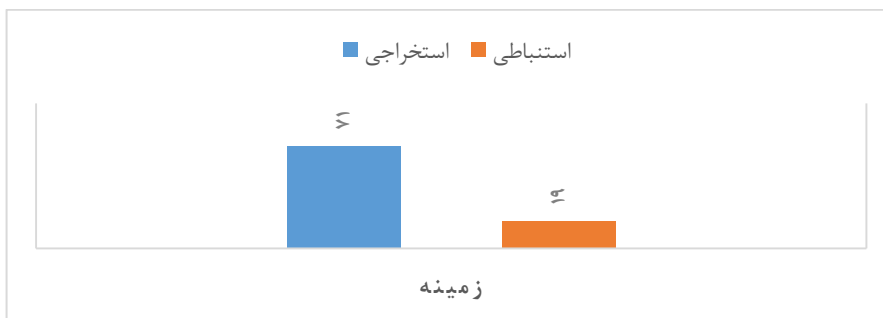
همان‌گونه که بیان گردید، در پاراگراف‌های احصاشده، ۷۱ شاخص (واحد تحلیل) به صورت شفاف و عیناً تکرار گردیده است (استخراجی)؛ اما ۱۹ شاخص به صورت استنباطی احصا گردیده است که در آن پاراگراف شاخص عیناً تکرار نشده است؛ لذا برای اینکه استنباط خود را در معرض نظر خبرگان این حوزه قرار دهد، پرسش‌نامه حساسیت نظری شماره ۲ را تهیه و توزیع نمود. در این مرحله محقق با چهار نفر از نخبگان این حوزه به اشباع نظری رسید که نمونه پرسش‌نامه حساسیت نظری شماره ۲ و برخی از کلیدواژه‌های استنباطی به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۵. نمونه پرسش نامه شماره دو؛ حساسیت نظری

ردیف	مضمون	دلالت		شدت				
		درد	نبرد	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)
۳۵	امنیت در یک کشور - چه امنیت اجتماعی و مدنی، چه امنیت روانی و اخلاقی - یکی از پایه‌ها و ارکان اصلی پیشرفت و قوام و سربلندی کشور است (بیانات در دانشگاه علوم انتظامی مورخ ۱۳۹۰/۶/۲۹)	*	-	-	-	-	-	۴

تحلیل: ذکر همه پاراگراف‌ها به عنوان واحد زمینه^۱ متناسب با ۹۰ کلیدواژه در این مقاله امکان پذیر نیست؛ ولی همان گونه که در نمونه فوق مشخص است، ۷۱ کلیدواژه در واحد زمینه عیناً تکرار گردیده است، ولی ۱۹ کلیدواژه مانند نمونه فوق (امنیت چندبعدی) به صورت استنباطی احصا گردیده است که در آن پاراگراف شاخص عیناً تکرار نشده است؛ لذا محقق استنباط خود را در معرض نظر خبرگان این حوزه در قالب پرسش نامه حساسیت نظری قرار داده است. در این مرحله چهار نفر نخبه‌ای که در این حوزه پرسش نامه را تکمیل نموده‌اند، بر گزینه دلالت دارد تأکید داشتند و میانگین نمرات میزان شدت چهار نفر با هم جمع شد که نهایت به تعداد نفرات تقسیم گردید. برای مثال در گزینه امنیت چندبعدی، ریز اعداد (میزان شدت) عبارتند از $۳+۵+۴+۴=۱۶$ که این عدد چنانچه بر ۴ تقسیم شود، عدد ۴ به دست آمده و میزان شدت شاخص امنیت چندبعدی، در محدوده خیلی زیاد گنجانده می‌شود.

1. Field unit

نمودار ۲. تعداد کلیدواژه‌ها

کدگذاری محوری (تبدیل شاخص‌ها به مؤلفه‌ها)

وظیفه محقق در این مرحله، دسته‌بندی و مقایسه عناوین استخراج شده از داده است. این کار مستلزم صرف وقت و حوصله بسیار است؛ چراکه در ابتدا ارتباط بین آن‌ها، چندان آشکار نیست؛ در واقع محقق خود را با انبوهی از داده‌های خام روبرو می‌بیند که چندان به هم ربطی ندارند؛ اما به زودی پیوندهای نامرئی پیدا خواهد شد و زیبایی داده‌بنیاد در این مرحله نهفته است (منصوریان، ۲۰۰۵:۳۹۰).

با استفاده از تکنیک مقایسه پایدار، زمینه ظهور ابعاد مشترک مفاهیم که همان کدگذاری محوری است، امکان‌پذیر گردید. حاصل این مرحله از فرایند تحقیق، شکل‌گیری مؤلفه‌ها است (خنیفر، امیری، جندقی، ۲۱: ۱۳۹۰).

فرآیند تبدیل شاخص‌های تحقیق به مؤلفه‌ها:

جدول ۶. فرآیند تبدیل شاخص‌های تحقیق به مؤلفه‌ها

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	شناسه
سرمایه اجتماعی	دل‌بستگی به نظام، تعاون و همکاری، احساس مسئولیت، اعتماد به نفس، اعتماد، کارجمعی، وجدان کاری، حضور در صحنه، سازندگی و پرهیز از اختلافات	R71+R84+R90+R99+R100+R112+R117+R118+R119+R120

اخذ حساسیت نظری شماره ۳:

پس از کد گذاری محوری (تبدیل شاخص‌ها به مؤلفه‌ها) از طریق تم‌های تشابه، ترادف، تماثل و تجانس برای اعتبارسنجی مؤلفه‌های موردنظر، محقق اقدام به انجام حساسیت نظری شماره سه در قالب پرسش‌نامه زیر می‌نماید. محقق در این پرسش‌نامه از خبره می‌پرسد که آیا مؤلفه موردنظر بر شاخص‌های ذکر شده دلالت دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن نظر شما، میزان شدت چقدر است؟ نظرات پیشنهادی جنابعالی در این خصوص چیست؟ در این مرحله از فرایند انجام پژوهش، محقق به صورت هدفمند بین پنج نفر از صاحب‌نظران پرسش‌نامه را توزیع نمود که در نهایت به اشباع نظری رسید. در این پرسش‌نامه ۹۰ شاخص در ۲۶ مؤلفه نهایی دسته‌بندی و طبقه‌بندی شده است.

جدول ۷. پرسش‌نامه شماره سه؛ حساسیت نظری

شدت			دلالت		مؤلفه	شاخص‌ها
خ.ز. (۵-۴)	زیاد (۴-۳)	متوسط (۳-۲)	کم (۲-۱)	ندارد		
۴/۲	-	-	-	-	*	امید و نشاط امیدآفرینی، ورزش، نشاط جوانانه، کار و نشاط، هنجارهای اجتماعی، تحرک و ناامیدی

تحلیل: در این مرحله پنج نفر نخبه‌ای که در این حوزه پرسش‌نامه را تکمیل نموده‌اند، اکثراً نسبت به «مؤلفه‌های احصاء شده بر گزینه دلالت دارد» تأکید داشتند و میزان شدت میانگین نمرات، ۴/۲ تعیین گردید. به عنوان مثال در گزینه بصیرت‌افزایی، ریز اعداد عبارتند از $۲۱ = ۵ + ۵ + ۴ + ۳ + ۴$ که این عدد چنانچه بر ۵ تقسیم شود عدد ۴/۲ به دست آمده و میزان شدت شاخص همدلی در محدوده خیلی زیاد گنجانده می‌شود.

بنابراین در این گام ۲۷ مؤلفه خودسازی، جمعیت، رفع تبعیض، حجاب، مبارزه با ناامنی و مفاسد، سازندگی، اقتدار نیروی انتظامی، سیاست‌های کلی نظام، آگاهی، عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، امید و نشاط، خانواده، اعتماد ملی، رفاه عمومی، جنگ روانی، جنگ معنوی، جنگ

نرم، عملیات روانی، تهدیدات اجتماعی، تهاجم نرم، عدالت اجتماعی، امنیت روانی، امنیت اخلاقی، احساس آسایش مردم، نظم اجتماعی و امنیت اجتماعی مورد تأیید نخبگان قرار گرفت.

کدگذاری انتخابی (تبدیل مؤلفه‌ها به ابعاد)

به عقیده استراوس^۱، کدگذاری انتخابی عبارت است از انتخاب نظام‌مند مؤلفه‌های اصلی و ارتباط دادن آن‌ها با سایر مؤلفه‌ها، اعتباربخشیدن به روابط و پرکردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸: ۸۲).

در آخرین مرحله از کدگذاری، که به کدگذاری انتخابی معروف است، پژوهشگر با توجه به مراحل قبلی، به استحکام بیشتر مفاهیم و مؤلفه‌ها می‌پردازد. در این مرحله در یک دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازمان‌دهی شده در قالب مؤلفه‌های گوناگون و در ابعاد محدودتری دسته‌بندی می‌شوند (آلن، ۲۰۰۳: ۱۴).

در مرحله کدگذاری انتخابی، وجوه مشترک ۲۷ مؤلفه‌های به‌دست آمده از مراحل قبلی، شناسایی شدند و با توجه به اشتراکات آن‌ها در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتری سامان‌دهی شدند.

اخذ حساسیت نظری شماره ۴:

در پرسش‌نامه شماره ۴ از صاحب‌نظران موردنظر به‌صورت هدفمند سؤال می‌گردد که آیا این بعد بر مؤلفه‌های موردنظر دلالت دارد یا خیر؟ در صورت دلالت بعد بر مؤلفه‌های موردنظر میزان شدت آن چقدر است؟ آیا نظر یا پیشنهادی در این خصوص دارید؟ در این مرحله از حساسیت نظری با توجه به اهمیت این قسمت از فرآیند روش داده‌بنیاد با ۶ نفر از صاحب‌نظران حوزه مربوطه محقق به اشباع نظری رسید و ابعاد نهایی به شرح زیر مورد تأیید و تصویب خبرگی قرار گرفت.

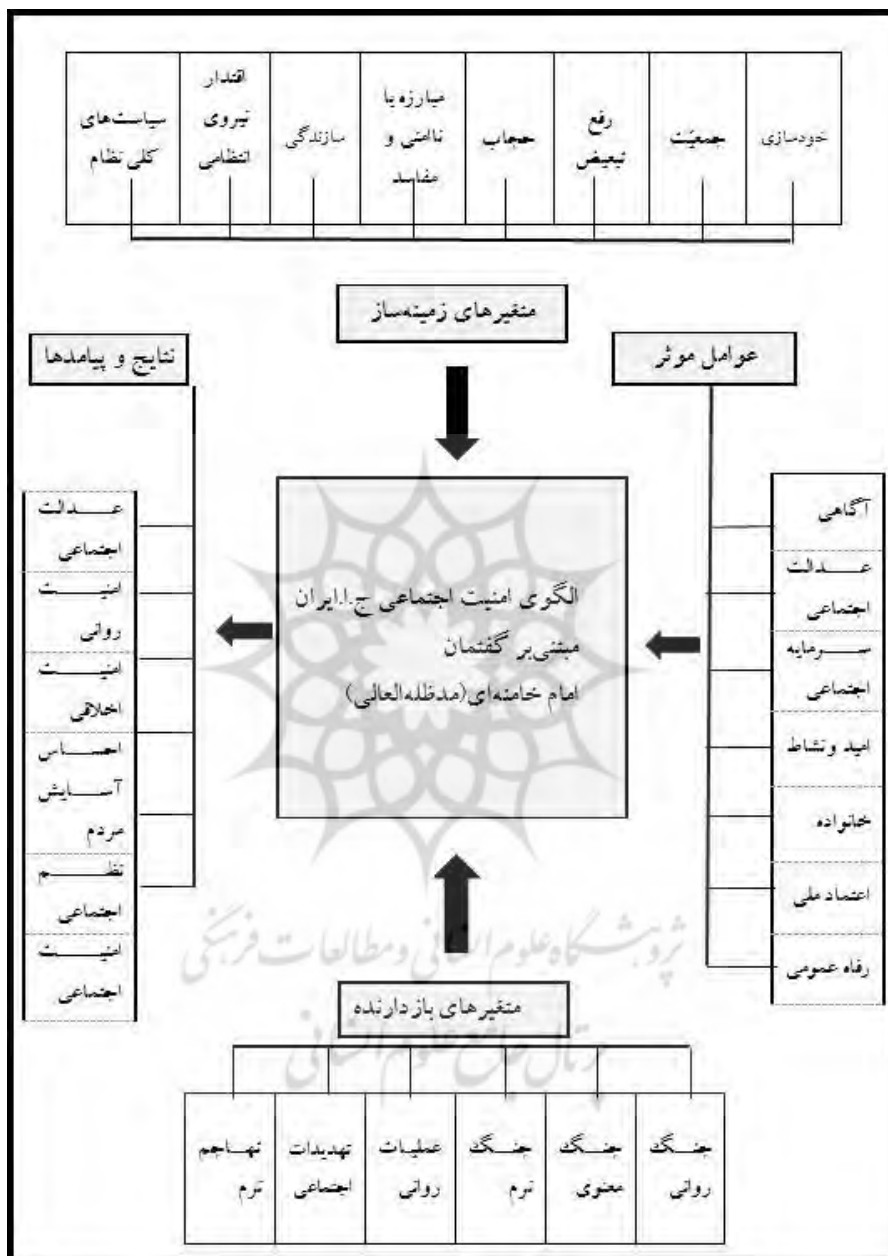
جدول ۸. پرسش‌نامه شماره چهار؛ حساسیت نظری

مؤلفه‌ها	ابعاد	دلالت		شدت		
		دارد	ندارد	کم (۱-۲)	متوسط (۲-۳)	زیاد (۳-۴)
بیداری، عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، امید و نشاط، خانواده، اعتماد ملی و ...	امنیت اجتماعی	*	-	-	-	-

1. Strauss

تحلیل: بعد امنیت اجتماعی یکی از ابعاد هفت گانه مورد نظر محقق در رساله ارائه الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری است. ابعاد مورد نظر عبارتند از: بعد فرهنگی، بعد اجتماعی، بعد علمی، بعد اقتصادی، بعد سیاسی، بعد امنیتی و بعد نظامی که محقق در این مقاله صرفاً به بعد امنیت اجتماعی ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری پرداخته است که علاوه بر تأیید اکثریت نخبگان بر دلالت بر بعد مربوطه، میانگین شدت این بعد بر مؤلفه‌های به دست آمده ۴ می‌باشد.

تحلیل نمودار شماره ۳: این الگو بر اساس روش نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی (مهرابی، خنیفر، امیری، زارعی و جندقی) طراحی گردیده است که در چهار شاخه (۱) متغیرهای موثر، (۲) متغیرهای زمینه ساز، (۳) متغیرهای بازدارنده و (۴) نتایج و پیامدها دسته بندی شده اند که چنانچه عوامل مؤثر (آگاهی، عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، امید و نشاط، خانواده، اعتماد ملی و رفاه عمومی) و متغیرهای زمینه ساز (خودسازی، جمعیت، رفع تبعیض، حجاب، مبارزه با ناامنی و مفاسد، سازندگی، اقتدار، نیروی انتظامی و سیاست های کلی نظام) اصولی و صحیح به کار گرفته شوند و متناسب با متغیرهای بازدارنده دشمن (جنگ روانی، جنگ معنوی، جنگ نرم، عملیات روانی، تهدیدات و آسیب های اجتماعی و تهاجم نرم) به خوبی مدیریت و خنثی گردند، در نهایت نتایج و پیامدها (عدالت اجتماعی، امنیت روانی، امنیت اخلاقی، احساس آسایش مردم، نظم اجتماعی و امنیت اجتماعی) حاصل خواهد گردید. به عبارت دیگر چنانچه این الگو توسط سازمان های متولی امر به درستی طرح ریزی، برنامه ریزی و اجرا گردد، می تواند باعث اثر گذاری بر دشمن و موجب مصونیت بخشی، موفقیت و پیشرفت نظام اسلامی در بعد اجتماعی شود.

نمودار ۳. ۴۴۴۴

نتیجه گیری و پیشنهادها

نتیجه گیری:

مقام معظم رهبری تمام جنبه‌های امنیت اجتماعی را مدنظر داشته‌اند؛ لذا الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی برگفتمان امام خامنه‌ای، الگویی بومی برگرفته از آموزه‌های الهی است که توسط ولی فقیه جاری شده؛ بنابراین این الگو قابلیت‌ها و ویژگی‌های هم‌چون استحکام، پشتوانه دینی، عینی، موسع، پایدار، دائمی، جامع‌الابعاد و همه‌جانبه دارد.

- تأکید مقام معظم رهبری در مسأله امنیت اجتماعی در راستای ازبین‌بردن زمینه‌های ناامنی در جامعه است؛ لذا می‌بایست براساس این گفتمان ارزشمند، قوانین و دستورات اجرایی و عملی تنظیم و تدوین گردد تا زمینه پیشرفت جامعه در همه حوزه‌ها فراهم گردد.
- الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی برگفتمان امام خامنه‌ای، چنانچه در حوزه اجرا به منصف ظهور درآید و سازمان‌ها و ساختارهای متولی این موضوع بتوانند آن‌را عملیاتی نمایند، می‌تواند جمهوری اسلامی ایران را در مقابله با تهدیدات نرم اجتماعی مصون دارد و ثبات سیاسی، اجتماعی و آرامش را در جامعه به همراه داشته باشد و در پرتو آن، جامعه می‌تواند مسیر رشد و بالندگی را پیماید.
- از نظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، امنیت اجتماعی جایگاه و نقش مهمی در امنیت ملی دارد، به همین دلیل خود می‌تواند به‌عنوان یک هدف مورد توجه قرار گیرد به‌نحوی که می‌توان بخش قابل توجهی از منابع و امکانات کشور را جهت دسترسی و تحقق این هدف هزینه نمود.
- امنیت اجتماعی از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در قالب یک کل به‌هم‌پیوسته است که می‌بایست در مجموع و کل ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، قضائی، نظامی و انتظامی، تعریف گردد.
- شناسایی دقیق و مستمر آسیب‌های اجتماعی و نقش دشمن در آن و سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری و اقدام مناسب در قالب این الگو، از به‌خطر افتادن امنیت اجتماعی و ملی جلوگیری خواهد نمود.

الگوی امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای در این تحقیق در ۲۷ مؤلفه و ۹۰ شاخص احصا گردیده است که براساس چارچوب ذکر شده در متن، در چهار شاخه عوامل مؤثر، متغیرهای زمینه‌ساز، متغیرهای بازدارنده و نتایج و پیامدها جانمایی شده است.

پیشنهادها:

۷. انجام پژوهش‌های پایه در زمینه استقرار امنیت اجتماعی بر پایه الگوهای بومی؛
۸. تبیین، ابلاغ و نهادینه‌نمودن مواضع مقام معظم رهبری پیرامون امنیت اجتماعی جمهوری اسلامی در ارکان نظام (قوای سه‌گانه نیروهای مسلح)؛
۹. لحاظ نمودن گفتمان مقام معظم رهبری در بعد امنیت اجتماعی در هدف گذاری‌ها، سیاست گذاری‌ها، راهبردها، برنامه‌ریزی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و ...؛
۱۰. عملیاتی نمودن الگوی امنیت اجتماعی مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری توسط مراجع ذی‌ربط؛
۱۱. بررسی نقش، جایگاه و زوایای امنیت اجتماعی مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری در قالب رساله‌ها و پژوهش‌های مختلف؛
۱۲. راه‌اندازی و فعال نمودن قرارگاه امنیت اجتماعی و تلاش برای بروز نمودن مأموریت و ساختار آن در راستای ارتقای امنیت اجتماعی و
۱۳. پیمایش‌های دوره‌ای سنجش میزان اثرسنجی امنیت اجتماعی متناسب با الگوی پیشنهادی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۵)، کالبدشکافی تهدید، تهران: دوره عالی جنگ دانشگاه امام حسین (علیه السلام).
- الیاسی، حسین (۱۳۸۸)، تهیه و تدوین مدل سنجش و ارزیابی انواع تهدیدهای نرم و برآورد وضع موجود، تهران، معاونت فرهنگی اجتماعی سازمان بسیج مستضعفین؛
- امیری، ابوالفضل (۱۳۸۷)، تهدید نرم، تهاجم فرهنگی، ناتوی فرهنگی، تهران، انتشارات پگاه.
- کیوی، ریمون (۱۳۸۷)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک‌گوهر، تهران، نشر تونیا.
- جهان‌بزرگی، احمد (۱۳۹۳)، امنیت در نظام سیاسی اسلام (اصول و مؤلفه‌ها)، تهران: سازمان انتشارات و پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- حسینی، حسین (۱۳۹۸) مصاحبه، تهران: دانشگاه امام حسین (علیه السلام).
- خامنه‌ای، سیدعلی، مجموعه بیانات، سخنرانی‌ها و ... قابل دسترسی در سایت Khamenei.ir.
- خمینی، روح‌الله، صحیفه امام خمینی، جلد دوازدهم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- شریعتمدار جزایری، سیدنورالدین (۱۳۷۹)، امنیت در فقه سیاسی شیعه، فصل‌نامه علوم سیاسی، سال سوم، شماره نهم.
- معین، محمد (۱۳۷۶)، فرهنگ فارسی، تهران: انتشارات زرین.
- منصوریان، یزدان (۱۳۸۶)، گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد، ویژه‌نامه همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی، اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- مهرابی، امیرحمزه و همکاران (۱۳۹۰)، معرفی روش‌شناسی نظریه داده‌بنیاد برای تحقیقات اسلامی، فصلنامه مدیریت فرهنگ سازمانی، سال نهم، شماره ۲۳، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- ضیایی‌پرور، حمید (۱۳۸۴)، جنگ نرم، ویژه جنگ رسانه‌ای، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات ابرار معاصر.
- نای، جوزف (۱۳۸۹)، قدرت نرم ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل، ترجمه سیدمحسن روحانی، مهدی ذوالفقاری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، چاپ سوم.
- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵)، فرهنگ دفاعی - امنیتی، تهران، انتشارات سنا.
- هولستی، ال.رادولف (۱۳۷۳)، تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی، چاپ اول، ترجمه نادر سالارزاده امیری.
- Allan,G(2003),A critique of using grounded theory as a research method, Electronic Journal of Business Research Methods,Vol.2No.1,pp.1-10
- Strauss,A .& Corbin, J.(1998). Basics of Qualitative Resach: Techniques and procedurs for Developing Grouned Theory, 2 ed.Sage Publications, Thosand Oaks, CA, USA
- Miles,M.and Huberman,A.(2002),Qualitative data analysis :a sourcebook of new methods, SageLondon,Beverly Hills.

